

до 100-річчя з
Дня народження Провідника

Степан Бандера

100

практик, теоретик, містик націоналістичного руху
лекція Ірини Фаріон з нагоди столітнього ювілею Провідника

Ірина ФАРІОН

***Степан Бандера –
практик, теоретик,
містик націоналістичного руху***

Івано-Франківськ
Місто НВ
2009

«Степан Бандера – практик, теоретик, містик націоналістичного руху» – лекція Ірини Фаріон, яку вона виголосила у численних містах України й Америки з нагоди столітнього ювілею Провідника. Це перший аналіз теоретичних праць Степана Бандери як яскравого представника філософії революційного ідеалізму. Прочитання теоретичної спадщини С. Бандери здійснено за його визначальними концептами сприйняття світу: Бог, Душа, Духовість, Ідея – чотири головні опори мислення та дії Провідника.

*Основна частина боротьби
революційної організації з ворогом –
це і є боротьба за душу людини.
Стенан Бандера*

■ ■ ■

Феноменальною є Людина, що змогла дати назву цілому народові – бандерівці. Ймовірно, прізвисько роду запрограмувало його Долю і стало знаком Свободи і Незалежності поневолених українців. Своім походженням воно сягає латинської мови, з якої поширилося у романську, германську та слов'янську групи мов. Зокрема, італійське слово *banda* означає «корогва, прапор; загін, згряя» з визначальною мотиваційною ознакою, що сягає готського *bandwa* «прапор, знак», спорідненого з дієсловом *benda* «подавати знак»; порівняймо з давньоіндійським *bháh*, що означає «світло». У французькій мові це слово побутує у зменшеній формі *bandera* (із суфіксом -er), що означає «пов'язка жіноча», «стрічка», «опаска», «перев'язь» (порівняй *бандероль*, тобто щось перев'язане) [ЕСУМ 1, с. 132–133; SL 1, с. 51; SPR, с. 29]. Якщо в польську це слово потрапило з французької, то в українську, очевидно, з польської зі значенням «прапор». Справді, сам Бандера став прапором змагань за свободу українців. І досі знак цього прапора затьмарює декому розум...

Нещадна, але одухотворена боротьба з трьома окупаційними режимами – польським, німецьким, московським – перетворила його на сакрамент любови і ненависти. Тільки героїчні особистості здатні викликати таку високу напругу полярних почуттів. Де полярність – там життя. Де боротьба – там розвиток. Де позиція – там опозиція. У цьому сутність життя як творення і смерті як забуття чи вічності. Він своїм мисленням і чином перетворив власну наглу смерть у життя його народу як нації. Життям надихав, а смертю смерть

«Ми боремося активно за волю і правду не тільки тому, що їх потребуємо для себе, але передусім тому, що Бог дав людям ці скарби і такі закони, а основою нашої волі є йти за волею Божою».

«Безоглядна боротьба або капітуляція. В таких умовах усі політичні групи, які шукають можливості кампромісу, себто можливостей існувати й діяти на середньому полі поміж фронтами боротьби, відійдуть з поля активних дій у небуття».

«...московський більшовизм намагається [...] в першу чергу вбити в українському народі національний інстинкт, правильне розуміння істотного змісту подій, вбити самооборонне, непримиренне відношення до Росії; повернути до політичного малоросіяństwa, тільки в новій «українській формі».

подолав. Знаково, що навіть польська газета *«Просто з мосту»* під час Варшавського суду в листопаді 1935 року над С. Бандерою та його 12-ма однопідсудними, звинуваченими у терористичній діяльності, зокрема вбивстві міністра внутрішніх справ Б. Перацького, писала: *«Хай українських націоналістів буде тільки жменька, проте напруження жертовности, посвяти й героїзму тієї жменьки таке наявне велике, що його вистачає не лише на те, щоб воскресити, а навіть створити націю»* [8, с. 83].

Невдовзі з цієї «жменьки» постала понад трьохсоттисячна УПА, а на початку 40-х років ОУН стала провідною політичною силою на західноукраїнських землях, відтак у час імперії зла СРСР бандерівці – це найбільша загроза для її існування. Цікавим способом про це свідчить одна із закордонних газет за 13–24 жовтня 1962 року: *«Щоб оцінити важливість проблеми України для советського уряду, вистачить читати московську пресу і пресу «української республіки»: немає дня, в якому не атаковано б українського націоналізму»* (La Libre Belgique, Bruxelles) [2, с. 276]. Сьогодні також немає дня, аби московські ЗМІ не паскудили українців. Сьогодні, попри де-юре Українську Державу, націоналісти не представлені у жодній найвищій гілці влади – ні у Верховній Раді, ні в Уряді, ні в Президентській адміністрації. Хіба щойно, у лютому 2009 року, ВО «Свобода» як наступник у безкомпромісових націоналістичних бандерівських змаганнях здобула переконливу перемогу на місцевих виборах, виборовши першого націоналістичного голову Тернопільської обласної ради. Це і є тяглістю і вкоріненням ідеї, що, хоч і штрих-пунктиром, пробивається крізь голодомори, репресії, розстріли, асиміляцію, псевдодемократизацію, лібералізацію, – але набирається сили, здійснюється і розкривлюється. Аби стрімко й невпинно відбу-

валося відродження націоналістичної ідеї в супротиві до лібералізації та глобалізації, варто уважно придивитися до її фундаментального втілення – Степана Бандери.

Ще чотирнадцятирічним Степан, довідавшись про завдані поляками тортури Ользі Басараб – членкині УВО, – застосував їх до себе: заганняв під нігті голки; бичував свої плечі військовим ремінним поясом із залізною пряжкою; затискав до крові пальці, вклавши їх між двері й одвірки; припікав руки до скла нафтової лампи і навіть збирав із долівки розливу зупу, приповідаючи: *«Дж, Степане, бо і таку юшку, може, ще доведеться тобі колись їсти»*... [8, с. 75].

Якось в Академічному домі у Львові зібралася група студентів, серед яких студент-правник у контексті розмови сказав: *«Я до ніякої політики не мішаюся. Я – український студент, і це все!»*. Степан, глянувши на нього, іронічно посміхнувся, встав і вийшов. Згодом, як прийшов цей «неполітичний» студент до товариства і став подавати кожному руку, то Бандера на місце простягнутої руки відвернувся, заклавши свої руки до кишені. На зауваження свого друга Г. Мельника, що він спричинився до неприємної ситуації, Бандера відсік: *«Як тобі це не сподобалося, можеш заскаржити мене до суду»* [6, с. 92]. За десятки років такого самого «неполітичного» студента зі Львівського педагогічного університету Б. Сташинського завербували московські служби – і він – «неполітичний» – убив Бандеру. Не менш знаковим було ставлення Бандери до партії демо-ліберального спрямування УНДО, що ратувало за виборчий блок із жидами. Він виразно дистанціював себе як радикала-націоналіста. Таким був кодекс честі і моралі цього юнака. Роки фізичного і морального самовишколу дали нечуваний вислід.

На Варшавському суді, згадує прокурор Желенський, *«від нього була невичерпна енергія та фантастична сила»*;

■ ■ ■

«Маршувати найширшою всенародною лавою можна тоді, коли в цій стихії є ядро, що ніколи не зійде на манівці. Це дві взаємозалежні речі: залучення до боротьби найширших кіл і розбудова серед них цілеспрямованого і дисциплінованого організованого ядра».

■ ■ ■

«Наші ідеї – це наша найбільша сила, найуспішніша зброя, якою переможемо большевизм».

«Большевизм цілком певний за росіян, він так настроїв імперіалістичні струни російської нації, що ніхто не дорівнює йому в грі на цьому інструменті».

журналіст із польської газети «Батьківщина» зауважує, що цей «низенький, маленького зросту, худорлявий, з лицем молодого хлопчика, темноволосий, підстрижений, одягнений у чорне вбрання» чоловік «думки виявляє у ясній формі, з них видно, що це інтелігентна людина. [...] Відчувається, що ця людина цілком не подібна до більшості підсудних» [8, с. 82]. Вирок – смертну кару (через амністію замінено на довічне ув'язнення) – Степан Бандера та Микола Лебедь сприйняли вигуком: «Хай живе Україна!».

Містична сила цього молодого чоловіка проявилася в унікальному епізоді судового засідання Львівського процесу (25.V. – 26.VI.1936 р. – звинувачення у державній зраді): *«На самому початку процесу останнім до зали ввели Степана Бандеру. Коли він появився, всі підсудні встали з місць і привітали провідника: «Слава Україні!».* За підсудними піднялися адвокати і глядачі, а за ними – судді, присяжні, журналісти й усі поліційні функціонери різних рангів. Ось як описав цю подію адвокат С. Шухевич: *«Вони якось механічно попідносилися в переконанні, що на залю увійшов суд або якийсь високий польський достойник. У цей спосіб ціла зала – як один муж – піднялася, щоб пошанувати молоденького Бандеру, коли той входив на залю. «Пане, пане, – говорив я опісля до [судового] радника Тиньки, – ви дивуєтесь, що український нарід слухає Бандеру; коли ви самі віддасте йому такі гонори: всі стаєте, коли він входить на залю судової розправи»* [8, с. 84].

Не менш важливий епізод про містичну силу Степана Бандери залишив його сповідник у тюрмі отець Кладочний: *«Був побожний, релігійний, сповідався, приступав до святого Причастя...[...]. Від него була сила волі і устремління поставити на своєму. Якщо є ібермениш (надлюдина), то він, власне, був такої рідкісної породи – ібермениш, і він*

був тим, який ставив Україну понад усе». Унікальність цієї енергетики та сили волі мала своє безприкладне втілення у манері провадити розмову та ухвалювати рішення. Спогади про це залишив П. Мірчук: *«На всіх засіданнях Проводу Бандера звертав увагу на діловитість, не любив загальникових риторичних промов, сам ніколи не вживав описового промовництва (пишномовства) й інших здержував від відходження від теми й закінчував кожну точку прийняттям остаточного рішення в даній справі і дорученням, хто відповідає за виконання даного рішення»* [8, с. 87, 89].

Перш ніж вимагати від інших, треба було самому стати прикладом безоглядного чину. Отож, найважливіші віхи його діяльності, що перетворили Бандеру в символ і прапор визволення українців:

1. Розбудовував ОУН у Калуському повіті й відповідав за розповсюдження підпільних видань у Західній Україні.

2. Із 1932 року був заступником Крайового провідника ОУН, зазнавши п'ятьох арештів за антипольську діяльність.

3. 1933 року ініціював резонансну шкільну акцію *«У боротьбі за душу української дитини»* з видруком і поширенням 98 тисяч листівок та 6 тисяч відозв. У листівці мовилося: *«Українські батьки й матері! Ми мусимо перейти від оборони до рішучого наступу проти польського панування, то є проти польської держави й польського Духа на всіх ділянках нашого життя, в першу чергу в школах»*. У відозві зазначено: *«Молоді друзі! Українські школярі! [...] ...не дайте, щоб з Вас вороги зробили яничарів! Не дайте, щоб ляхи обернули Вас у своїх слухняних рабів! Ви маєте бути лицарями й борцями за волю України! Перед Вами велика свята боротьба»*.

4. На знак протесту проти Голодомору, організованого

■ ■ ■

«...правда – це дорога, якою людська душа прямує до Бога. А від цього прямування ніхто і ніщо не відверне людства».

«Ідейно-світоглядом, переконання, політичне кредо, послідовність у життєвому прямованні, особиста честь, гідність і добре ім'я – це не чоботи, які можна почистити, а то й викинути, замінявши новими».

1933 року дав розпорядження про атентат московського консула у Львові. У результаті Микола Лемик убив розвідника НКВД О. Майлова, привернувши таким способом увагу світу до геноциду українців у комуністичній Росії. На Варшавському процесі Бандера сказав: *«Я сам про цей атентат вирішив...[...]. Але впродовж цілого того часу я не переживав того, що я переживав тоді, коли вислав двох членів на певну смерть: Лемика і того, хто вбив Перацького...».* *«Але – наша ідея в нашому понятті є така велична, що коли йде про її реалізацію, то не одиниці, не сотні, а мільйони жертв треба посвятити, щоб її таки зреалізувати».*

5. За наказом С. Бандери 15 червня 1934 року Г. Мацейко здійснив атентат на польського міністра внутрішніх справ Б. Перацького на знак протесту щодо нестерпного становища українців у Польщі, зокрема «пацифікації» краю.

6. З наказу С. Бандери Я. Карпинський виготовив повітряні балони для переправи і розкидання оунівських відозв на Східній Україні, а відтак було створено організаційний зв'язок і похідні групи на ці терени.

7. Ініціатор боротьби з місцевими відступниками – прислужниками («хрунями-угодовцями») польського режиму. Як вислід – убивство директора Львівської гімназії І. Бабія та Я. Бачинського (1934 р.).

8. Ініціатор створення «зелених кадрів»: у зв'язку з посиленням польського терору члени ОУН мали перейти у глибоке підпілля і вести з окупантами непримиренну боротьбу, об'єднуючись у збройні партизанські загони. Одне з їхніх завдань – визволення заарештованих членів ОУН. Цей проєкт передував зародженню УПА.

■ 9. Перетворення Варшавського і Львівського судових процесів (1935–1936 рр.) на трибуну проголошення націо-

налістичних ідей і демонстрацію непохитної та незламної поведінки. Як вислід – поразку перетворено на перемогу ідеї національного визволення та свободи. ОУН збагатилася 20-ма тисячами осіб, що протистояли двом імперіям – польській і московській. Під час тих процесів авторитет і популярність С. Бандери так зросли, що народ почав складати про нього пісні і легенди.

10. За час понад п'ятирічного ув'язнення (13 вересня 1939 року у воєнному хаосі втікає з тюрми) провів 3 протестові голодування по 9, 13 і 16 днів.

11. У лютому 1940 року після ідеологічних конфліктів з А. Мельником (зокрема орієнтація останнього на зв'язки з Німеччиною) створено Революційний Провід ОУН (на чолі зі С. Бандерою), з якого згодом виросла УПА. 3 квітня 1941 року у Кракові на Другому Великому Зборі ОУН С. Бандеру одностайно обрано Головою Проводу.

12. 30 червня 1941 року у Львові проголошено Акт відновлення Української Держави. С. Бандера був співавтором тексту, ініціатором його оприлюднення та взяв на себе відповідальність за його суть перед німецькою окупаційною владою. Як вислід – 5 липня 1941 року арешт і нацистський концтабір Заксенгаузен до 27.IX.1944 року.

13. 1945 року С. Бандеру разом із Р. Шухевичем та Я. Стецьком обрано до Бюра Проводу ОУН. На вимогу Проводу і задля безпеки життя С. Бандера виїздить за кордон, аби розбудовувати закордонні частини ОУН, зокрема їхню військову спроможність для боротьби у Краю.

Відтак із 1948 року в Організації наступають глибокі внутрішні ідеологічно-організаційні конфлікти між колишніми одnodумцями. Опозиція вперто поширює чутки про перехід ОУН в Україні на соціалістичні позиції. А отже, це слід зробити і за кордоном. На знак протесту проти «відхищення під фірму ОУН неокомунізму» 22 серпня 1952 року

«Український визвольний рух, як його ставить ОУН, – це багатограний процес внутрішньо-духового й політичного переродження нації... Найперше йдеться про збереження від загибелі, про вдержання живучим того, що є найістотнішим в житті й розвитку нації, що становить властивий зміст її самобутності, зміст її розвитку як збірної одиниці. Йдеться про захист найвищих загальнолюдських цінностей – віри в Бога, волі, гідності, права й вільного розвитку народу й людини ... Як людський, так і національний організм допи живуть, доки в них не загаснуть власні життєві рушії. За фізичне збереження народу змагається кожна одиниця й національна спільнота беззастанно і, можна сказати, автоматично; інстинкт фізичного самозбереження діє в народі скрізь, з великою напругою. А духове збереження лежить на відповідальності, зусиллях і боротьбі вибранців».

■ ■ ■

«Ми хочемо жити у згоді і взаємному шануванні з усіма народами доброї волі. Такі самі права визнаємо за іншими народами, за які боремося для себе. Не хочемо бути ані об'єктом, ані спричинником поневолення, визиску і кривди. [...] Такі ідейно-моральні засади не допустять ніколи до того, щоб Україна була спільницею Москви».

С. Бандера полишає кермо Голови Проводу всієї ОУН, однак 5-та Конференція ЗЧ ОУН знову обирає його своїм Провідником. Характерно, що цей розбрат триває на тлі щонайменше шістьох викритих замахів на життя Провідника, останній з яких 15 жовтня 1959 року мав доконечний результат. Знаково, що ще 1946 року М. Бажан як представник делегації УССР на засіданні сесії Генеральної Асамблеї ООН у Лондоні вимагав від західних політичних лідерів видати С. Бандеру як *«запеклого злочинця супроти людства»*.

Особливістю закордонного життя С. Бандери стала його активна публіцистична діяльність як теоретика революційного націоналістичного руху. Видається, що в умовах психологічного дискомфорту серед відчужених своїх і реальної фізичної загрози життю відбувається ідеологічно-філософське осмислення основних життєвих цінностей і констант націоналістичної боротьби. Після бурхливої мілітарної діяльності і викрешування себе на сталь у польсько-німецьких тюрмах перо у сильних руках цього чоловіка явило нам Правду про глибинно інтимні людські, національні, релігійні та державницькі цінності. Ще далеко не все опубліковано з його теоретичної спадщини, однак збірник праць *«Перспективи української революції»* (Дрогобич, 1998) – це достатнє відображення його гармонійного внутрішнього життя.

На основі тих праць природно вибудувати ієрархію його засадничих життєвих цінностей за визначальними концептами, себто згустками свідомости Провідника: БОГ, ДУША, ДУХОВІСТЬ, ІДЕЯ.

Концепт БОГА

■ Степан народився у родині греко-католицького священика Андрія Бандери і Мирослави Глюдзинської – доньки священника. Батько не відділяв релігійних переконань від

національних, тому в пору Першої світової війни пішов добровольцем до Української Галицької Армії польовим капеланом. Після поразки визвольних змагань повернувся до священничої роботи. 10 липня 1941 року отця Андрія після довгих допитів розстріляли енкаведисти. Незадовго до вбивства отець казав: *«Насильна смерть від більшовицької кулі або від катувань у в'язницях НКВС прискорить мою зустріч зі споконвічним Богом!»* [7, с. 12]. Так і сталося.

Степанове трактування Бога впливало з органічного родинного середовища, а випущена нитка життя лише додавала особливих кольорів у Його осягненні. Однак найважливіше полягало у самому усвідомленні Божої присутності: *«Свідомість, що з нами Бог – це найпевніша і найбільша паміч для нас усіх, зокрема для всіх борців і страдників українського визвольного змагання»* [1, с. 414 – далі покликання на сторінку]. Саме Господа С. Бандера називав *«невичерним джерелом»* людської сили. Національні і людські прагнення до волі та правди мислитель вмотивовує їхньою Божою даністю, волею і призначенням: *«Ми хочемо жити у згоді і взаємному шануванні з усіма народами доброї волі. Такі самі права визнаємо за іншими народами, за які боремося для себе. Не хочемо бути ані об'єктом, ані спричинником поневолення, визиску і кривди. Ми боремося активно за волю і правду не тільки тому, що їх потребуємо для себе, але передусім тому, що Бог дав людям ці скарби і такі закони, а основою нашої волі є йти за волею Божою. Такі ідейно-моральні засади не допустять ніколи до того, щоб Україна була спільницею Москви в її проти-народному загарбницькому імперіалізмі»* (с. 420).

Поняття *правди і любови* невіддільні від Бога – вони є самим Господом: *«Комуністична система запроторила правду до тюрем, концтаборів, загнала її в підпілля, а на її*

■ ■ ■

«Найпевніші ліки для виснаженої душі – це віра. Саме вона найбільше скріплює сили душі. Через правдиву й глибоку віру в Бога, Спасителя, кожна людина й цілий народ мають змогу безупинно черпати з вічно живого джерела стільки сили, скільки їхня душа спроможна сприйняти».

«Основні правди наших ідей коріняться в українській духовості, сформульованій та утвердженій упродовж цілого історичного розвитку; в духовості, яка гармонізує з найкращими досягненнями розвитку вселюдської духової і суспільно-політичної культури та поступу. Наші правди є діаметрально протилежні до духу й суті московського більшевизму, в якому є зібрані, повторені й доведені до рафінованої системи вияви найчорнішої реакції й падіння з цілої історії людства, з негативним застосуванням присвоєних більшевизмом чужих здобутків матеріального і технічного поступу».

місце поставила *фальш і брехню*. Але не зуміла вирвати з людської душі розуміння, що *таке правда*. Туги за нею, бажання її перемогти. *Бо правда – це дорога, якою людська душа прямує до Бога*. А від цього прямування ніхто і ніщо не відверне людства [...]. Так само не згасити більшевидам любови ближнього, почуття справедливості та прагнення її тріумфу. Бо це основні Божі закони для людської спільноти, підвалини взаємин між людьми, які голосом совісті завжди відзиваються в душі» (с. 412).

На думку С. Бандери, руйнування християнського світогляду – це знищення визначальних духових засад українця. Найбільше лихо – у матеріялістичних псевдоцінностях більшовизму, тоді як «український світогляд є християнський» (с. 140). На суді над убивцею С. Бандери дочка Провідника Наталя закінчувала свою промову характерними словами: «Мій незабутній батько виховав нас у любові до Бога і України. Він був глибоко віруючим християнином і загинув за Бога та незалежну вільну Україну – за свободу всього світу» [2, с. 215]. Феномен християнства у його одночасній універсальності та індивідуальності – людській і національній.

Концепт ДУШІ

Якщо б нам відкрився Господній лексикон – то, мабуть, серед стрижневих слів і найпевнішої Його реальності було б слово – ДУША: ця невидима, але наскрізь визначальна сакральна субстанція життя людини та її стосунків з Богом. «Душа – це те, що робить траву травою, ліс – лісом, людину – людиною. Без душі трава – сіно, ліс – дрова, людина – труп», бо «... не тіло, а душа є людиною», – каже Г. Сковорода.

■ Це слово-концепт пронизує праці С. Бандери, позаяк він сам був передусім ДУШЕЮ, що матеріялізувалася і в житті,

і після його смерті у мільйонах убитих, живих і ще не народжених його наступниках. Його душа дала назву народові – *бандерівці*, а Львів і досі називають *Бандерштадтом*... Бандерина візія ДУШІ як сакрального і визначального первня людини має три площини: *Божу, людську і національну*, що вписані у політичний вир життя.

Божу тому, що «людська душа походить від Того, Хто споконвіку був перед життям і буде після життя, вічно, а оборона великих правд більше наближає людську душу до Бога, ніж життя» (с. 412). Характерно, що на суді Бандера, якого звинувачували у вбивстві польських прислужників Бабія і Бачинського, підкреслив: *«Кали ж хтось добровільно і свідомо співдіє з ворогами в поборюванні, і то фізичними методами, українського визвольного руху, ми стоїмо на становищі, що за такий злочин національної зради належить лише кара смерті»*.

Неминуче є у Бандери вплітання високих істин у суспільне життя – бо людина обов'язково суспільна, себто покликана жити у спільноті родинній, національній, державній. Катастрофою для тих трьох типів спільнот стала більшовицька війна з релігією, із Христовою Церквою; однак, зауважує мислитель, *«закладеної в людській душі основи віри: туги за Богом і шукання Божества»* знищити неможливо (с. 412). Людина житиме повноцінним життям лише у контакті зі Всевишнім. Блискуча метафора від Бандери *«туга за Богом»* оприявнює живучість душі: вона є, позаяк тужить за політично убитим Богом. Вмонтовуючи поняття ДУШІ у політичний вир, С. Бандера віднаходить *«істотну причину невдачі більшовицької інженерії в духовій ділянці»*: *«вона натрапила на такі первні в душі людини, яких не можна ні змінити, ні знищити, а яких походження, сила і вплив сягають далі, ніж межа життя і смерті»*

■ ■ ■

«...найбільше лиха в українському політичному житті, найбільше внутрішніх суперечностей і шкідництва для визвольних змагань походить з матеріялістичного світогляду, з чужих, соціалістичних ідеологій і концепцій та з хиб характеру одиниць і цілих гуртів. Український націоналістичний рух не приймає жодної з філософських систем, створених чужинецькими мислителями, не займається ними. При тому ж для українського націоналізму є притаманний український світогляд, що є витвором українського духу, природи і цілого українського народу, поставий на базі загальнохристиянського світогляду. [...] Український світогляд є християнський».

■ ■ ■

«...революційне змагання – це національна боротьба в площині духовості і культури...».

«Свідомість, що з нами Бог – це найпевніша і найбільша поміч для нас усіх, зокрема для всіх борців і страдників українського визвольного змагання».

(с. 412). Там, за цією межею, – Істина, тотожна Богові. Слушно казав 1939 року міністр закордонних справ Польщі пан Бек: *«Коли на нашу землю прийдуть німці – вони заберуть свободу, коли – москалі, то заберуть душу»*.

Невідступно аналізуючи двобій націоналізму з комунізмом, мислитель констатує: ця боротьба є змаганням за душу людини: *«Основна частина боротьби революційної організації з ворогом – це і є боротьба за душу людини, за ідейний вплив на цілий нарід, за поширення ідеї й концепції визвольної революції серед найширших мас народу, захоплення їх цією ідеєю і через це присудження їх на бік визвольної боротьби»* (с. 286); *«Між московським більшовизмом-комунізмом і українським націоналізмом іде найважливіший змаг за душу українського народу»* (с. 322).

Люди звикли піклуватися про свій фізичний стан. Зрештою, інстинкт самозбереження завжди на сторожі. Однак ще більшої праці і турботи потребує душа. Степан Бандера розмірковує про це передусім у контексті виснаженої душі цілого народу: *«Сили душі кожної людини й цілого народу теж потребують плекання й насаджування, особливо тоді, коли їх переобтяжено постійною надмірною напругою. Це мусить мати на увазі кожний, хто турбується про долю свого народу»* (с. 413). Найпевніші ліки для виснаженої душі – це віра. Саме вона *«найбільше скріплює сили душі. Через правдиву й глибоку віру в Бога, Спасителя, кожна людина й цілий народ мають змогу безупинно черпати з вічно живого джерела стільки сили, скільки їхня душа спроможна сприйняти»* (с. 413).

Зміна світу і суспільства лежить аж ніяк не в царині виробничих відносин, хоч вони як складник засадничої зміни посідають якусь частину важливого місця. Загадка зміни світу і суспільства – у цій самій невидимій субстанції, що

дає дихання життю: «У масовості лежить сила і безпека революційної підготовки. Бо їй властива суть – це свідомість, внутрішнє переконання і наставлення кожної людини, заховане в її душі» (с. 260). Постійне звернення мислителя до внутрішнього світу людини вможливило зазирнути у його глибини. Саме ця бездонна інтравертність давала такий всеосяжний екстравертний вислід – ОУН як провідна політична сила Західної України, УПА як феномен змагання з двома тоталітарними режимами, теперішнє відродження націоналізму.

Концепт ДУХОВОСТІ

Жоден сучасний тлумачний, перекладний чи спеціалізований словник, виданий у радянській Україні і пострадянській також, не містить цієї лексеми, однак вона пронизує твори С. Бандери і його сучасників. Під російським впливом фактично зруйновано українську паронімну пару слів *духовний* – *духовий*. Слово *духовний* стосується тільки церковно-релігійного життя, а *духовий* – світського: найвищих вартостей духу – філософії, культури, мистецтва, внутрішнього морального світу людини. Про це свідчить увесь пласт української літератури ХІХ і перших десятиліть ХХ століття, тому й, зрозуміло, що і праць Провідника, які були і є ще поза лінгвістичним опрацюванням. Натомість зміст понять *духовий* і *духовний* відповідає таким самим значенням у польській, англійській, французькій та італійській мовах: зокрема у німецькій *geistlich* – «духовний, церковний», *geistig* – «духовий, нематеріальний, ментальний»; себто «духове» називає протилежність матеріального; за М. Гайдеггером – це означення «*прірви між надчуттєвим і чуттєвим*» [3, с. 60]. Українській мові судилося фактично втратити це розрізнення між «*надчуттєвим і чуттєвим*»

■ ■ ■

«...не можна дивитись тільки на те, яку матеріальну й фізичну силу має якась держава, або група держав, але одночасно, чи радше навіть насамперед, треба дивитися на їх ідейну настанову і напрямок політики, бо якщо ці диспонуєчі фактори не є в порядку, тоді сила йде нінащо».

«Ідея гідності і пошанування людини, її вільного розвитку, власної ініціативи, творчого та достойного самовключення в гармонійний уклад збірної національного і суспільного життя є діаметрально протилежна до большевицької тиранії, уярмлення і визискування людини, топтання її гідності, нівечення свободи».

із тієї причини, що російська мова має лише одне слово для позначення цих антонімних понять – *духовный мир человека, духовный отец*. Життя С. Бандери – це щоденне суспільно-політичне *духозведення* і водночас релігійне *духовновтілення*. Через те наскрізне використання слова *духовний* – це свідчення саме його практики життя.

Людина – це передусім носій моральних цінностей і культури. Нація – це політично обрामлена кровно-духова етноспільнота. Поза цими первинями людини і нації матимемо справу з істотою та населенням або просто політично неідентифікованим згромадженням. Провідник трактував українську духовість як генетично-історичний код національного життя у супротиві до большевицького деструктивізму: *«Основні правди наших ідей коріняться в українській духовості, сформульованій та утвердженій впродовж цілого історичного розвитку, в духовості, яка гармонізує з найкращими досягненнями розвитку вселюдської духової і суспільно-політичної культури та поступу. Наші правди є діаметрально протилежні до духу й суті московського большевизму, в якому є зібрані, повторені й доведені до рафінованої системи вияви найчорнішої реакції й падіння з цілої історії людства, з негативним застосуванням присвоєних большевизмом чужих здобутків матеріального і технічного поступу»* (с. 37).

Націоналістичний рух покликаний культивувати цю історично обумовлену етнодуховість як невід'ємну передумову творення і розвитку нації: *«Найперше йдеться про збереження від заглади (уподібнення – І. Ф.), про вдержання живучим того, що є найістотнішим в житті й розвитку нації, що становить властивий зміст її самобутності, зміст її розвитку як збірної одиниці»*. Характерно, що

обов'язково йдеться про універсальний складник людської духовости, зокрема *«про захист найвищих загальнолюдських цінностей – віри в Бога, волі, гідности, права й вільного розвитку народу й людини ...»*. На основі цих двох різних, але не супротивних тез мислитель уводить поняття внутрішнього *«власного життєвого рушія»*, який на різних відтинках народної долі має запускати авангард *«вибранців»*: *«Як людський, так і національний організм доти живуть, доки в них не згаснуть власні життєві рушії. За фізичне збереження народу змагається кожна одиниця й національна спільнота безнастанно і, можна сказати, автоматично; інстинкт фізичного самозбереження діє в народі скрізь, з великою напругою. А духове збереження лежить на відповідальності, зусиллях і боротьбі вибраних»*, яких і покликана готувати ОУН (с. 352–353). *«Активна верства, що об'єднає націю, вийде не з вибору, а з добору»*, – зауважував Д. Донцов [5, с. 9]. Гадаю, що С. Бандера має на увазі саме цих дібраних з горнила духу і духовости.

Втрата духовости як генетичного й історичного коду і є найбільшою і первинною трагедією нації, все решта – наслідок: *«Якщо б більшовики справді могли прищепити українському народові відношення до російського народу, як до «старшого брата», теорію про спільне історичне коріння, про споріднену духовість, віру в доброзичливість, щирість російського народу супроти України, захоплення російською культурою, переконання у її вищій, досконалості, бажання переймати все від Росії, уподібнюватися, та й інші того роду слабості, – то це прикувало б Україну до Росії певніше й тривкіше, ніж найсильніший політичний зв'язок, сильніше від усякого терору»* (с. 168).

Уже як вторинну причину трактує С. Бандера економічний, але невід'ємний чинник: *«До того приєднується по-*

■ ■ ■

«Україна, з уваги на своє геополітичне розташування, може тільки власними силами, власним змаганням здобути й втримати свою незалежність. При цьому вона виконуватиме важливу місію широкого значення і для інших народів, здійснюючи та захищаючи універсальне гасло: «Воля народам – воля людині!»

«Москва зміряє до систематичного оточення української національної субстанції, до виполокання з душі й життя українського народу всього національного змісту».

слідовне, щораз сильніше, тотальне пов'язування народного господарства України з московським, поставлення такого принципу в основу цілої советської господарської системи. Вона керується не економічними, а більш політичними раціями, щоб часом відділення України від Росії було з економічного боку неможливе, чи дуже трудне, щоб господарство України завмирало автоматично, коли Москва спинить кровообіг у відповідних артеріях, чи коли б вони були перервані відділенням України від Росії» (с. 168). Чи не є це передбаченням сучасних взаємин між Україною і Росією у так званому газовому конфлікті, де позірно основним каменем спотикання є ще не вкрадена москowitzами українська газотранспортна система. Власне, через втрату Україною свого значного духового потенціалу ця проблема з року до року вибухає вже не локальним, а світовим конфліктом як розплата Європі й Америці за мутацію їхньої духовості: агресора слід знищувати, а не втихомирювати через ситуативне пристосування. Духовість пристосувати неможливо – її можливо вбити. Отож, «революційне змагання – це національна боротьба в площині духовості і культури...» (с. 138).

Концепт НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ

Ідея – це визначальне поняття, переконання, принцип, що лежить в основі теоретичної системи, логічної побудови чи світогляду. Степан Бандера – яскравий представник філософії ідеалізму, що, на противагу матеріалізму, визнає первинність ідеї, духу, відчуття, свідомості; Бандера – це надпотужний практик революційного ідеалізму, що на початку XX століття зійшовся у смертельному двобої з революційним большевицьким матеріалізмом. Останній тим-
18 часово переміг, думаю, не тільки через масовий терор і, як

наслідок, мутацію ментальності, а через деструктивне апелювання до суто споживацьких поверхневих цінностей людини – соціальної маси. Маса відгукнулася. Масі простіше ковзати навіть по гаданому райському добробуті, ніж працювати над актуалізацією своїх духовних і духовних можливостей. Чи не звідси Лесине: *«Умій своїм життям до себе дорівнятись...»?*

Як типовий ідеаліст С. Бандера ототожнює ідею з сакральним концептом – душею: *«Ідея – це душа, породжуюча і рушійна сила цілого визвольного руху, це його найістотніша, незмінна суть. Життєвість, тривкість і перемога революції залежить передусім від сили, якості ідеї, яка є рушієм, наскільки вона відповідає духовості, природі, життєвим прагненням і потребам народу, наскільки вона висловлює його найкращі пориви і мобілізує шляхетні, динамічні, героїчні елементи нації і такі ж засновки в духовості людини»* (с. 287). Блискуче теоретизування, однак проблема: як запалити більшість цією ідеєю, як дістатися забетонованих споживацтвом душ? Він подолав цю проблему, створивши провідну політичну силу Західної України у передвоєнний період, з якої виросла найідеалістичніша мілітарна сила – УПА. Перед цим фактом політичного ідеалізму пасували навіть вороги. Польська католицька газета «Полонія», пишучи про Варшавський процес, визнала, що доцільно не писати *«моральних поучень»* про гріх *«убивання ближнього»*, як це на той час робила частина української католицької преси, а варто звернути б увагу на конечність справжньої об'єктивності й справедливості в підході суддів: *«[...] мають судити людину, яка хоч і вчинила найважчий злочин, проте заслуговує на пошану, бо вона потоптала закони в боротьбі за ідею»* [8, с. 83]. *«Наші ідеї, – казав С. Бандера, – це наша найбільша сила, найуспішніша зброя, якою переможемо більшовизм»* (с. 253).

■ ■ ■

«Для того щоб мати і вміти поводити успішну працю для опанування широких мас, треба брати їх такими, якими вони є в дійсності, це значить також з усіма їхніми хибами і недомаганнями. Підходячи до мас, не слід розраховувати тільки на високовартісні чи вже вироблені елементи і тільки такими займатися, а на інших махнути рукою».

«Весь український народ є підметом і цілевим визначенням українського націоналізму. Якнайкращий, всебічний розвиток усіх сил і частин української нації, свобода й дійсна справедливість для всіх громадян України – це основні лінії його програми».

Тепер на зміну матеріялістичному більшовизмові прийшов прагматичний лібералізм – набагато вишуканіший, у демотолерантних шатах супротивник перпендикулярного, безкомпромісового ідеалістичного націоналізму, що весь час потребує духових зусиль людини над собою, а то й жертв, на відміну від лібералізму, де можна все, бо мораль відносна, або ж, за Ф. Фукуямою, прийшла «моральна мініатюризація», за Вульфом – «безтурботний моральний релятивізм» [9, с. 57, 99], за С. Бандерою – «практична мораль» (с. 251).

Які стосунки поміж ідеєю та людиною? Мабуть, як між душею та тілом: *«Найкращі ідеї й програми не спроможні формувати життя й розвитку, доки не знайдуться їх апостоли і борці, люди сильних характерів, віри, запалу, посвяти і чину»* (с. 312), себто *«ядро, що ніколи не зійде на манівці»* (с. 263). Дванадцять юнаків і юнок на Варшавському процесі, 23 – на Львівському – це цвіт зі цвіту української націоналістичної ідеї. Середній вік підсудних не перевищував 25 років, наймолодшій не виповнилося і 16. Захисник Роман Криштальський вигукнув: *«Та це ж цвіт української молоді!»* [4, с. 90]. Перед війною ОУН нараховувала понад 20 тисяч членів, УПА – понад 300 тисяч (із них 156 тисяч загинуло), у тюрмах Західної України більшовики закатували близько 10–12 тисяч українців, із Західної України у 1939–1941 роках за судом і без суду вивезено до московських тюрем понад мільйон осіб. Оціоналістичнення України відбулося!!! Убивали не тих, хто мав гроші, а тих, хто був національною ідеєю – *«головним рушієм наймогутніших історичних здвигнень»* (с. 249).

Історію тривання націоналістичної ідеї як фундаменту творення держави перервано. Натомість конституційно за-
 20 проваджено *«ідеологічну багатоманітність»* (стаття 15).

Зауважимо, що С. Бандера ніколи не абсолютизував націоналістичної ідеології, чим кардинально відрізнявся від комуністичного тоталітаризму, – а навпаки, поривав до ідеологічного змагання творити державу на національній основі: *«За політично-світоглядом розумінням ОУН, монопартійна система в державному житті та в державній формації не відповідає потребам повного і здорового національного розвитку. В державній організації народу мусить бути місце для політичної диференціації, кристалізації і вільного розвитку політичних угруповань та для здорового, творчого змагання поміж ними. Самі ж державні органи у виконванні своїх функцій мусять стояти на позиціях понадпартійних: насамперед дбати про добро цілості, а далі справедливо захищати інтереси всіх позитивних складових частин»* (с. 27–28) і обов'язково, вступаючи у міжнародні зв'язки з різними державами, дивитись не тільки на те, *«яку матеріяльну й фізичну силу має якась держава, або група держав, але одночасно, чи радше навіть насамперед, треба дивитися на їх ідейну настанову і напямок політики, бо якщо ці диспонуєчі фактори не є в порядку, тоді сила йде нінащо»* (с. 247).

Водночас визнання багатопартійності та ідейного розмаїття аж ніяк не має призвести до розмивання меж між політичними партіями, ідеї яких і є головними політичними рубіконами: *«Основні ідеї мусять бути чинником сталим, незмінним. Якщо почати їх міняти, достосовувати за тактичними міркуваннями до настанови різнорідних елементів, тоді ці ідеї відразу втрачають свою пориваючу силу, а революційний рух розгублюється і зникає»* (с. 287). Теперішня реальність – найкраще підтверджує наскрізне політичне пристосуванство. Відтак суспільство, що схильне до постійного перетасовування норм і правил, ставати-

■ ■ ■

«Наші прапорні гасла є незмінні: загальне гасло – «свобода народам – свобода людині» йде разом із цілком конкретними: «за самостійну Соборну Українську Державу», «за повне знищення большевизму, комунізму й усякого російського імперіялізму», «за розвалення СРСР і за самостійні національні держави на його місці».

■ ■ ■

«...національна ідея [...] є головним рушієм наймогутніших історичних здвигнень».

«Хоч які великі жер-
тви – боротьба конеч-
на».

«...змагання за на-
ціональну незалежність
впливають з найглиб-
шого ества нації».

ме щоразу більш дезорганізованим, атомізованим, ізольованим і нездатним реалізувати спільні цілі та завдання [9, с. 22]. Степан Бандера пропонує красиву метафору для політичних пристосувань: *«Ідейно-світоглядіві переконання, політичне кредо, послідовність у життєвому прямованні, особиста честь, гідність і добре ім'я – це не чоботи, які можна почистити, а то й викинути, замінявши новими»* (с. 348). Ідея – не річ, нею не обміняєшся; ідея – душа; нею житимеш, – звідси трактування *«ідейно-політичної настанови народу як основного питання визволення та цілого майбутнього нації»* (с. 496).

У пристосуванському і розхитаному суспільстві цілком неминуче – втратити орієнтири, і аж так, що численні політики й науковці досі ніяк не вимудрюють, що таке **національна ідея**. Відомо, що геніальне – завжди просте і глибоке: *«...національна ідея – ідея самостійності, державної незалежності кожної нації. І ці позитивні, корінні ідеї є властивим динамітом протибольшевицької революції»* (с. 231). На теперішній час національна ідея є «динамітом» для лібералізму.

Органічними складниками національної ідеї є **самобутність** і **самодостатність** – два береги бурхливої ріки життя нації. Провідник розгортає їхню сутність у протиставному дискурсі – у супротиві до московської загрози. Афористичним можна вважати його визначення національної та соціальної революцій: *«Соціальні революції символізують барикади, національні – дивізії»* (с. 262). Якщо барикади – це символ протесту і безладу, то дивізії – це тактичні з'єднання нації не задля протесту, а для боротьби й утвердження. Сила нації як *самобутнього витвору* не лише в умінні не відступитися від *«національного інстинкту»* (с. 167) і не зійти зі *«світоглядівих підвалин»* (с. 140), але

й у «пошануванні різnorodности змісту і форм життя та багатства культур різних народів, ідея толерації супроти чужих і відмінних культурних та соціальних вартостей і систем...» (с. 47). Ці дві засади цілком протиставні «московсько-большевицькій нетерпимості та ненависті до всього, що відмінне, небольшевицьке, та зродженої з почуття своєї нижчості жадоби нищити чужі культури і цілі народи, нівелювати життя усіх людей, усіх народів під одну мірку й смак більшовицького режиму» (с. 47).

Із плином часу, хоч і з певними застереженнями, можна дослідитися до оптимістичного висновку С. Бандери про збережену українську самобутність та, хоч і не доконечний, але крах комуністичної системи, принаймні як розпаду СРСР: «Тепер уже можна ствердити, що большевицький плян змінити духовість, характер і наставлення уярмлених народів систематичним знищуванням непокірних і провідних національних елементів та вихованням нових генерацій в комуністичному дусі, в повній ізоляції від національних традицій і в протиставленні до них – **скрахував** і виявився нездійсненним. Незважаючи на, безперечно дуже важкі втрати, яких від цих його практик зазнала національна субстанція поневолених большевизмом народів, корені національної самобутності живуть далі і з них постійно відростають нові здорові парості» (с. 537).

Не менш важливим для сили й утвердження нації є усвідомлення власної **самодостатності**. Саме геополітичне становище України покликане укріпити в ній розрахунок на власні сили, і навіть більше – «при цьому вона виконуватиме важливу місію ширшого значення і для інших народів, здійснюючи та захищаючи універсальне гасло: «воля народам – воля людині!» (с. 628–629). Категорично відкидаючи будь-яке чи то внутрішнє, чи зовнішнє пристосування,

■ ■ ■

«Ідейно-політична настанова народу – це основне питання визволення та цілого майбутнього нації».

■ ■ ■

«У масовості лежить сила і безпека революційної підготовки. Бо її властива суть – це свідомість, внутрішнє переконання і наставлення кожної людини, заховане в її душі».

«...незалежну українську державу можна вибороти тільки послідовною боротьбою цілого народу, а неможливо її здобути хоч би найсильнішими правними претензіями й аргументами».

навіть як позірні «тактичні вимоги» (с. 136), С. Бандера ставить за приклад Романа Шухевича: «Ставка на власні сили, на власні змагання, що є основою визвольної концепції ОУН, була в Романа Шухевича справою глибокого переконання і керівною засадою дії» (с. 308–309). Зрештою, його власна позиція у стосунках з гітлерівською Німеччиною свідчить найпереконливіше: Провідник категорично відмовився скасувати Акт проголошення Української Держави 30 червня 1941 року у Львові й почав активне розгортання місцевих адміністрацій, зауваживши на це помічникові державного секретаря Кундтові: «Я хотів би ще раз сформулювати й наголосити, що ... віддаючи свої накази, я не спирався на жодні німецькі органи влади, й ні на жодні угоди з німецькою владою, а тільки на мандат, який я мав від українців. Будівництво й організація життя на Україні не можливе без українців, жителів своєї етнічної території» [4, с. 164]. У німецькому документі № 137 від 14 серпня 1942 року (С. Бандера у цей час вже був ув'язнений у німецькому концтаборі) зазначено: «ОУН, нелегальний рух Бандери, діє надзвичайно радикально і намагається заторкнути активні верстви молоді, щоб звільнити їх від німецького впливу. Використовуються всі засоби, щоб шляхом пропаганди викликати серед українців відразу до німців» [4, с. 175].

На еміграції Провідник теоретично осмислив і підсумував роль німецького і будь-якого іншого зовнішнього чинника в українській історії: «Було ясно, що у відношенні гітлерівської Німеччини не можна було сподіватися на успішність переговорів, ставлення вимог, переконувальності. Такі заходи були заздалегідь засуджені на неуспішність і могли мати значення тільки тактичних заходів, щоб мати й такі козирі і щоб приховати підготовку

до дії по іншій лінії. Справжня ж самостійницька політика мусіла йти шляхом доконаних фактів, власної ініціативи, не оглядаючись на політику Німеччини, а коли треба, то виразно проти неї» (с. 87). Понад усе ставлено незалежність «української політики, яка керується тільки українською рацією, а не кокетуванням (безуспішним!) із сторонніми силами» (с. 88).

З усвідомлення національної ідеї та її двох визначальних засад – самобутності і самодостатності – формується образ самостійної Соборної Української Держави, яку можна здобути «тільки послідовною боротьбою цілого народу, а неможливо її здобути хоч би найсильнішими правовими претензіями й аргументами» (с. 486). Як згадував С. Бандера: «Особливий вплив на кристалізацію моєї національно-політичної свідомості мали величні святкування і загальне одушевлення злуки ЗУНР з УНР в одну державу в січні 1919 року» [2, с. 4]. Провідник наголошує на потребі модерного характеру державницької традиції, яку аж ніяк не варто зводити «до життя музеїв», а навпаки – «щоразу пов'язувати з актуальними державницькими змаганнями, сприяти тому, щоб була дотримана історична перманентність поміж теперішніми державницькими змаганнями і традицією з минулого, і то головню щодо позитивного змісту» (с. 37).

Усі визначальні чотири концепти БОГА, ДУШІ, ДУХОВОСТИ, ІДЕЇ тим чи тим способом потрапляють в антагонізм до найнебезпечнішого ворога – російського імперського більшовизму. Бандерину візію російського більшовизму можна звести до п'ятих концепційних рис:

Перше. Вкорінення більшовизму на московських теренах впливає з хворобливої імперської ментальності росіян захоплювати, принижувати, визискувати. З огляду на

■ ■ ■

«УССР не походить з волі України, навпаки, є протиставленням до неї та політичним утвором для її уярмлення».

«...фальшиві московські семафори можуть довго дезорієнтувати Захід в замало відомому йому терені».

«Росія при всіх внутрішніх перемінах ніколи не змінjala, ні не послаблювала свого імперіялізму – гону загарбувати, визискувати й нищити інші народи, зокрема український».

«...національно-визвольні змагання поневолених народів – це найслабше, найвразливіше місце більшовицької Москви в її протинародному загарбницькому імперіялізмі».

це, «Росія є тільки одна – імперіялістична, і так буде доти, доки російський імперіялізм не буде дощенту розторощений, а російський народ не вилікується з нього через пізнання, що його імперіялізм приносить йому самому найбільше лиха – жертв, терпіння і падіння. До цього ще далеко...» (с. 226).

Друге. Зміна влади в Росії – це не зміна імперської ідеології у ставленні до України: «Якщо завтра на зміну більшовизмові прийде інша форма російського імперіялізму, то він так само насамперед звернеться всіма своїми силами проти самотійності України, на її поневолення. Російський народ, як і досі, буде нести той імперіялізм, робитиме все, щоб тримати Україну в поневоленні. На це виразно вказує стан політичної думки і настанова російської маси, всіх російських політичних середовищ, як комуністичних, так і антибільшовицьких. У всіх них живе крайня ворожість супроти ідеї державної окремішності, суверенності України» (с. 166).

Третє. Нацистсько-расистський гітлеризм і комуно-московський більшовизм походять із того самого джерела – імперської ментальності. На це неможливо вплинути через якісь моральні чи правові засади – це можна лише знищити. Якщо гітлеризм було знищено, то російському імперіялізмові світова спільнота створила якнайкращі умови для поглиблених модифікацій. Степан Бандера розкриває сутність двох убивчих режимів: «Гітлеризм виразно проголошував свій імперіялізм у формі расистської теорії. Більшовизм приховує свій московський імперіялізм під формою інтернаціоналізму, клясової солідарності пролетаріату, світової комуністичної революції. Все протиставлення поміж ними, від ідеологічного починаючи, аж до воєнної розправи, за своєю суттю було конкуренційною бороть-

бою двох подібних імперіялізмів за панування на тому самому просторі, а не боротьбою двох протилежних світоглядів, ідеологій, суспільно-політичних систем» (с. 162–163).

Четверте. Московський імперіялізм за головну мішень має не лише самобутність націй, але й гідність і свободу окремої індивідуальності: «Ідея гідності і пошанування людини, її вільного розвитку, власної ініціативи, творчого та достойного самовключення в гармонійний уклад збірного національного і суспільного життя є діаметрально протилежна до більшовицької тиранії, уярмлення і визискування людини, топтання її гідності, нівечення свободи» (с. 46).

П'яте. Утвердження московського режиму можливе лише за умови знищення основних українських концептів – БОГА, ДУШІ, ДУХОВОСТІ та НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ. Саме на них і спрямовано головний московський удар: «Вона (Москва) зміряє до систематичного оточення української національної субстанції, до виполокання з душі й життя українського народу всього національного змісту» (с. 356).

Очевидець судового процесу над замовним убивцею С. Бандери Карл Андерс, на перший погляд, констатував парадокс: це вбивство – одна з найтяжчих поразок Советського Союзу в холодній війні [2, с. 27]. Смерть обернулася Життям. Злочин – Каяттям (убивця Бандери розкався і самовільно зізнався в замовному атентаті). Неволья – Незалежністю. А до Свободи – ще не раз умирати і воскресати...

25 травня 1958 року, за півтора року до власної наглої смерті, С. Бандера виголосив промову над могилою вбитого Є. Коновальця, окремі слова з якої змушують серце за-

■ ■ ■

«Якщо завтра на зміну більшевизмові прийде інша форма російського імперіялізму, то він так само насамперед звернеться всіма своїми силами проти самостійності України, на її поневолення. Російський народ, як і досі, буде нести той імперіялізм, робитиме все, щоб тримати Україну в поневоленні. На це виразно вказує стан політичної думки і настанова російської маси, всіх російських політичних середовищ, як комуністичних, так і антибільшовицьких. У всіх них живе крайня ворожість супроти ідеї державної окремішності, суверенності України».

«Плуг національної революції переоре ціле життя, а найважливіше – підійме на поверхню нові, придушені сили, видвигне нові таланти, нові активні й провідні кадри».

віри, ідеї і любови – живі та померлі можуть собі взаємно помагати перед Богом і через Бога» (с. 631). Знаково, що одне зі значень слова *бандера* – «зв'язок»: ідейно-духовий зв'язок поколінь міцніший за кам'яні фортеці. Майбутнє завжди виростає з фундаменту минулого.

Література

1. *Бандера Степан*. Перспективи української революції. – Дрогобич, 1998. – 640 с.
2. Вбивство Степана Бандери. – Львів, 1993. – 355 с.
3. *Гайдеггер Мартін*. Дорогою до мови. – Львів, 2007. – 230 с.
4. *Гордасевич Галина*. Степан Бандера: людина і міф. – Львів, 2008. – 207 с.
5. *Донцов Д.* Дух нашої давнини. – Дрогобич, 1991. – 341 с.
6. *Мельник Григор*. Степан Бандера // *Дзвін*. – 2009. – № 1. – С. 93–98.
7. *Цар Ігор*. За що ми любимо Бандеру. – Львів, 2009. – 47 с.
8. *Посівнич Микола*. Життя, присвячене свободі // *Дзвін*. – 2009. – № 1. – С. 74–98.
9. *Фукуяма Френсис*. Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку. – Львів, 2005. – 376 с.

Умовні скорочення

- ЕСУМ – Етимологічний словник української мови: В семи
 SL – Słownik języka polskiego przez S.-B. Linde. – T. 1. – Lwów, 1854.
 SPR – Słownik polsko-rosyjski. – Москва–Варшава, 1980.

Таким був Степан Бандера
на рекламних носіях у містах
Західної України у 2008–2009 рр.

■ ■ ■

СКАРБ НАЦІЇ

1 січня 1909 року
народився Великий Українець.
Провідник нації – Степан Бандера

Stepan Bandera

Будь сильний, як він

WOLFF

См. "Українська" № 14-2009

*Ірина Фаріон – автор ідеї рекламного проєкту
духово-політичних Провідників України «Скарб нації».*

Життя – це заглиблення у почуття.

І. Фаріон

Ірина ФАРІОН – мовознавець і політик, лауреат премій ім. О. Гірника (2004) та Б. Грінченка (2008). Доцент катедри української мови Національного університету «Львівська політехніка». Депутат Львівської обласної ради від Всеукраїнського Об'єднання «Свобода». Автор п'ятьох наукових монографій: *«Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини кін. XVIII – поч. XIX ст. (з етимологічним словником)»* (2001), *«Правопис – корсет мови? Український правопис як культурно-політичний вибір»* (2004–2008), *«Мова – краса і сила: Суспільно-креативна роль української мови в XI – середині XIX ст.»* (2007, 2-ге вид. 2009), *«Отець Маркіян Шашкевич – український мовотворець: Лінгвістичний феномен на тлі світового романтизму»* (2007), *«Мовна норма: знищення, пошук, віднова»* (2009), а також сотень наукових та публіцистичних статей.

Упродовж 10 років (1998–2008) – автор і організатор мовно-мистецької акції політичного плаката *«Мова – твого життя основа»* з виданням однойменного збірника та плакатних наборів *«Я на сторожі коло їх поставлю Слово»* (2002), *«Мова – краса і сила»* (2007); автор рекламного проєкту з висвітлення політичної діяльності українських духових лідерів *«Скарб нації»*, а також безперервної рекламної акції з культури мовлення у транспорті, громадських установах та дошкільних закладах *«Говорімо правильно і красиво»*.

Гасло життя: *«Щастя – це бути сильним»* (Д. Донцов).

Гасло наукової діяльності: *«Ad fontes»* («До джерел»).

Гасла політичної діяльності:

«Нема без влади волі» (Леся Українка);

«Без панування нема Свободи» (Д. Донцов).

Книги Ірини ФАРІОН

*Закони вмирають,
книги – ніколи.*

Е. Булвер-Літтон

Науково-публіцистичне видання

ФАРІОН Ірина Дмитрівна

*Степан Бандера – практик, теоретик,
містик націоналістичного руху*

Лекція Ірини Фаріон з нагоди столітнього ювілею Провідника

Літературний редактор *Ірина Фаріон*

Дизайн обкладинки *Богдана Салія*

Верстка *Ярослави Король*

Коректор *Оксана Липай*

Підписано до друку 14.08.2009.

Папір офсетний. Друк офсетний.

Гарнітура «Таймс». Наклад 1000 прим. Зам. 371.

Фаріон І. Д.

Ф 24 Степан Бандера – практик, теоретик, містик націоналістичного руху. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2009. – 32 с. + компакт-диск.

ISBN 978-966-428-123-9

«Степан Бандера – практик, теоретик, містик націоналістичного руху» – лекція Ірини Фаріон, яку вона виступила у численних містах України й Америки з нагоди столітнього ювілею Провідника. Це перший аналіз теоретичних праць Степана Бандери як яскравого представника філософії революційного ідеалізму. Прочитання теоретичної спадщини С. Бандери здійснено за його визначальними концептами сприйняття світу: Бог, Душа, Духовість, Ідея – чотири головні опори мислення та дії Провідника.

ББК 63.3 (4 УКР) 62

Видавництво «Місто НВ»

76000, м. Івано-Франківськ,

вул. Незалежності, 53,

тел.: (0342) 55-94-93.

Свідоцтво ІФ № 9 від 02.02.2007

Віддруковано:

Друкарня «Місто НВ»

76000, м. Івано-Франківськ,

вул. Незалежності, 53.

«Особливістю закордонного життя С. Бандери стала його активна публіцистична діяльність як теоретика революційного націоналістичного руху. Видається, що в умовах психологічного дискомфорту серед відчужених своїх і реальної фізичної загрози життю відбувається ідейно-філософське осмислення основних життєвих цінностей і засад націоналістичної боротьби. Після бурхливої мілітарної діяльності і викрешування себе на сталь у польсько-німецьких тюрмах перо у сильних руках цього чоловіка явило нам Правду про глибинно інтимні людські, національні, релігійні і державницькі цінності. Ще далеко не все опубліковано з його теоретичної спадщини, однак збірник праць **«Перспективи української революції»** – це достатнє відображення його гармонійного внутрішнього життя».

Ірина Фаріон

25 травня 1958 року, за півтора року до власної наглої смерти, С. Бандера виголосив промову над могилою вбитого Є. Коновальця, окремі слова з якої змушують завмерти: *«Розділені кордоном смерти, але з'єднані зв'язком віри, ідеї і любови живі та померлі можуть собі взаємно помагати перед Богом і через Бога»*. Знаково, що одне зі значень слова бандера «зв'язок»: **ідейно-духовий зв'язок поколінь міцніший за кам'яні фортеці**. Майбутнє завжди виростає з фундаменту минулого. Будьмо сильні, як Він.